

Zpráva o činnosti Archivu bezpečnostních složek za rok 2009

PhDr. Ladislav Bukovszky
ředitel Archivu bezpečnostních složek

V Praze 26. února 2010

Obsah:

I.) Úvod.....	3
II.) Personální podmínky Archivu bezpečnostních složek.....	4
Vzdělávání v Archivu bezpečnostních složek.....	5
III.) Celkové množství uložených archiválií a delimitace.....	7
IV.) Zpracování a využívání archiválií.....	8
IV.1) Zpracování archiválií.....	8
IV.2) Využívání archiválií.....	9
IV.2 a) Badatelný.....	9
IV.2 b) Úřední a správní činnost.....	11
IV.2 c) Digitální archiv.....	12
IV.2 d) Rešerše pro domácí a zahraniční žadatele.....	13
IV.2 e) Výstavy.....	14
IV.2 f) Spolupráce s médii, tiskové konference.....	16
IV.2 g) Exkurze, studijní cesty.....	16
IV.2 h) Přednášková činnost.....	18
V.) Ediční, publikační činnost; výzkumné projekty, knihovna.....	20
Knihovna Archivu bezpečnostních složek.....	23
VI.) Stav archiválií.....	23
VI.1) Ochrana archivních fondů a sbírek; konzervování a restaurování archiválií.....	23
VI.2) Vznik restaurátorského pracoviště.....	24
Struktura oddělení (restaurátorský ateliér, laboratoře).....	24
VI.3) Generální inventura – současný stav.....	25
VI.4) Digitalizace (převod archiválií do elektronické podoby.....	27
VII.) Zahraniční spolupráce Archivu bezpečnostních složek.....	27

I.) Úvod

Schválením zákona č. 181/2007 Sb. o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů, ze dne 8. června 2007, byly položeny základy nové organizační složky státu Archivu bezpečnostních složek.

Archiv je od 1. února 2008 zařazen do sítě státních veřejných archivů České republiky a plnohodnotně vykonává zákonem určené komplexní celospolečenské úkoly při zpřístupnění a zveřejnění dokumentů, archiválií bezpečnostních složek a na úseku archivnictví a výkonu spisové služby.

Archiv bezpečnostních složek dle zákona zabezpečuje všestrannou péči o archiválie, jejich ochranu, odborné a vědecké zpracování, jejich zpřístupňování, jakož i jejich využívání k badatelským, vědeckým, úředním a jiným účelům.

Ve druhém roce své existence Archiv bezpečnostních složek (dále jen Archiv) pokračoval v plnění zákonem stanovených úkolů a úloh, které byly stanoveny v Plánu činnosti za rok 2009. Materiál byl schválen nejvyšším orgánem Ústavu pro studium totalitních režimů Radou dne 14. ledna 2009. Podrobnosti jsou uvedeny v dalších částech zprávy. Rok 2009 byl pro Archiv ve znamení hledání řešení prostorových problémů Oddělení operativních svazků a vyšetřovacích spisů v Kobylisích. Byla vedena jednání s Ministerstvem vnitra, s Úřadem pro zahraniční styky a informace, v jehož objektu oddělení dočasně sídlí, i s vládní dislokační komisí. Jednání budou pokračovat i v roce 2010. O nastalé situaci Archiv písemně informoval Odbor archivní správy a spisové služby MV ČR.

Důležitým mezníkem v administrativní činnosti Archivu bylo zavedení elektronické spisové služby v souvislosti se zákonem č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů (zákon o datových schránkách). Ovládnutí tohoto nového způsobu administrativy kladlo zvýšené nároky na všechna pracoviště, které se podílejí na vyřizování úředních i badatelských žádostí.

V červenci 2009 Archiv ve spolupráci s Ústavem pro studium totalitních režimů (dále Ústav) spustil pilotní projekt – elektronický archiv, který znamená velkou změnu ve způsobu zpřístupňování archivních materiálů badatelské veřejnosti. Jedná se o elektronický systém přístupu k digitalizovaným archiváliím, který představuje značné zlepšení jejich ochrany a zrychlení procesu zpřístupnění.

Důležitého úspěchu dosáhl Archiv v prosinci 2009, kdy zahájilo činnost jeho vlastní restaurátorské pracoviště, vybavené unikátním přístrojem na hromadné odkyselování. Tato technologie je jediným systémem svého druhu v České republice.

II.) Personální podmínky Archivu bezpečnostních složek

Archiv bezpečnostních složek vykazoval ke dni 31. prosince 2009 celkem 138 tabulkových míst. Dle aktuálního organizačního řádu Archiv tvoří 3 odbory, 11 oddělení a 7 skupin. V roce 2009 probíhaly drobné personální změny v souvislosti s běžnou fluktuací zaměstnanců, odchodem na mateřskou dovolenou apod. Od 1. ledna 2010 došlo dle Vládního nařízení č. 715/2009 ke snížení počtu systemizovaných míst na 127.

V prvním pololetí roku 2009 došlo k zásadní změně v tomto směru, nakolik v únoru bylo změnou Organizačního řádu ABS zřízeno Oddělení péče o fyzický stav archiválií a Oddělení evidenční a správy digitálního archivu

Rozdělení tabulkových míst na základě druhu pracovní činnosti je uvedeno v tabulce (viz dole). Větší počet pracovníků provozního úseku je dán dislokací Archivu, jehož pracoviště jsou umístěna v pěti různých budovách.

Druh pracovní činnosti	Systematizovaný stav	Skutečný stav	Nejvyšší dosažené vzdělání			
			ZŠ	SŠ	VOŠ	VŠ
Řízení (ředitel, ředitelé odborů, bezpečnostní ředitelka, vedoucí oddělení, auditor)	15	14	-	1	1	12
Ekonomika, administrativa (ekonomové, účetní, hospodářky, sekretářky, písařky, podatelny apod.)	20	18	-	16	-	2
Správa budov, autoprovoz (správci budov, topiči, údržbáři, uklízečky, ostraha, řidiči)	30	27,75	-	25,75	-	2
Informatika	1	0,5	-	0,5	-	-
Konzervace a restaurování, preventivní péče o archiválie	2	2	-	1	-	1
Reprografie	0	0	-	-	-	-
Badatelské služby	7,5	7,5	-	4	-	3,5
Vydavatelská a propagační činnost (redaktoři, grafici, tiskaři)	1	1	-	-	-	1
Předarchivní péče, kontrolní činnost	2	2	-	-	-	2
Archivní evidence a metodika	1	0,75	-	0,75	-	-
Péče o archiválie, zpracování archiválií, správa archivních souborů	57,5	56	2	28,5	2	23,5
Zahraniční styky	1	1	-	1	-	-

ROZDĚLENÍ TALUBKOVÝCH MÍST

Vzdělávání v Archivu bezpečnostních složek

Vzdělávání zaměstnanců v Archivu se v roce 2009 řídilo zejména Směrnicí ředitele Archivu o vzdělávání zaměstnanců, resp. Usnesením vlády č. 1542/2005 ze dne 30. listopadu 2005 o Pravidlech vzdělávání zaměstnanců ve správních úřadech. Probíhalo v následujících oblastech:

- a) Vstupní vzdělávání pro nové zaměstnance
- b) Manažerské vzdělávání
- c) Jazykové vzdělávání
- d) Odborné vzdělávání

ad a) **Vstupní vzdělávání** bylo pro nové zaměstnance Archivu povinné a probíhalo ve dvou základních fázích – vstupní vzdělávání úvodní, absolvovalo celkem 20 zaměstnanců Archivu a vstupní vzdělávání následné, absolvovalo celkem 39 zaměstnanců Archivu. Cílem úvodního vzdělávání bylo zprostředkovat zaměstnancům nově přijímaným do pracovního poměru specifické informace, týkající se problematiky Archivu. Obsah byl zaměřen na studium základních vnitřních předpisů (směrnice ředitele Archivu a další platné vnitřní akty řízení) a na zaškolení pro zvládnutí základních dovedností spojených s pracovními činnostmi. Následné vzdělávání se zahajovalo nejdříve po absolvování vstupního vzdělávání úvodního a ukončovalo se nejpozději do 12 měsíců od vzniku pracovněprávního vztahu. Bylo povinné pro všechny nové zaměstnance, s výjimkou zaměstnanců v provozních profesích a zaměstnanců, kteří toto vzdělávání absolvovali v rámci jiného resortu státní správy a vlastní příslušné osvědčení. Bylo zabezpečováno Institutem státní správy.

ad b) **Manažerské vzdělávání** v roce 2009 reagovalo na aktuální potřeby Archivu a jednotlivých vedoucích zaměstnanců. Bylo zajišťováno prostřednictvím Institutu státní správy nebo jiné vybrané školicí instituce, která byla schválena ředitelem Archivu. Tento typ vzdělávání absolvovali celkem 3 zaměstnanci.

ad c) V rámci **jazykového vzdělávání** zaměstnanců v roce 2009 pokračovaly kurzy anglického jazyka. Vzhledem k pozitivním referencím zaměstnanců trvala i nadále spolupráce s jazykovou školou Sentia, s.r.o., která poskytovala kurzy anglického jazyka jak zaměstnancům v Praze, tak zaměstnancům v Brně. Kurzy anglického jazyka v roce 2009 absolvovalo celkem 32 zaměstnanců Archivu.

V roce 2009 byly nově zavedeny kurzy německého jazyka pro zaměstnance Archivu. Kurzy německého jazyka absolvovalo celkem 5 zaměstnanců podporou GOETHE-ho Institutu.

Zaměstnanci měli prostřednictvím Institutu státní správy (dále jen „ISS“) také možnost samostudia anglického, německého a francouzského jazyka v jejich jazykovém centru. V rámci samostudia navštěvovali jazykové centrum ISS s možností konverzací v anglickém, německém a francouzském jazyce celkem 4 zaměstnanci (ANJ – 3 zaměstnanci, NJ – 1 zaměstnanec).

ad d) **Odborné vzdělávání** lze vzhledem k předmětu činnosti Archivu rozdělit na odborné vzdělávání zaměstnanců vykonávajících archivní činnost a odborné vzdělávání zaměstnanců vykonávajících jiné činnosti. Pokud jde o první oblast, absolvovali vybraní zaměstnanci následující vzdělávací akce:

- **4.- 6. 5. 2009** - 13. konference archivářů ČR s názvem „*České archivy a zahraniční inspirace*“, organizovaná Českou archivní společností, Národním archivem a Moravským zemským archivem v Brně - 7 zaměstnanců
- **1. – 3. 10. 2009** - Studijní exkurze po archivech jižních Čech a Novohradsku, organizovaná Českou archivní společností - 6 zaměstnanců
- **říjen – listopad 2009** - Kurzy pro pracovníky archivů ČR, organizované odborem archivní správy a spisové služby MV ČR ve spolupráci s Institutem pro místní správu, „*Úvod do práce s programem PEvA*“, „*Kurz pro operátory programu PEvA*“ a „*Základy efektivního využívání programu Excel v archivní praxi*“ - 5 zaměstnanců

Odborné vzdělávání zaměstnanců Archivu, kteří nevykonávají archivní činnost (tedy zaměstnanců pracujících v oblasti ekonomiky, provozu, personalistiky, administrativy apod.) se v roce 2009 odvíjelo zejména podle aktuálních potřeb Archivu a jednotlivých zaměstnanců. v návaznosti na legislativní změny. Vzdělávací akce v této oblasti byly organizovány soukromými vzdělávacími agenturami nebo Institutem státní správy.

III.) Celkové množství uložených archiválií a delimitace

Archiv na základě § 13 odst. 1) písm. d) zák. č. 181/2007 Sb. provádí výběr archiválií ve skartačním řízení u držitelů dokumentů vzniklých z činnosti bezpečnostních složek v období komunistické totalitní moci. V roce 2009 byla provedena skartační řízení u krajských ředitelství Policie ČR hl. m. Prahy, Středočeského, Jihočeského, Západočeského, Severočeského, Severomoravského a Jihomoravského kraje, u Kanceláře policejního prezidenta, Služby cizinecké policie (ředitelství služby, oblastního ředitelství Brno a oblastního ředitelství Plzeň), Kriminologického ústavu Praha a Útvaru pro ochranu ústavních činitelů ochranné služby Policie ČR. Mimo skartační řízení byly převzaty personální spisy od Krajského ředitelství Policie ČR Východočeského kraje.

Archiv přebíral ještě archiválie, delimitované dle § 14 odst. 1) zák. 181/2007 Sb., tedy ty, které vznikly činností bezpečnostních složek a Komunistické strany Československa a organizací Národní fronty působících v těchto složkách v období od 4. dubna 1945 do 15. února 1990 a byly v držení Ministerstva vnitra, Ministerstva obrany včetně Vojenského zpravodajství, Ministerstva spravedlnosti, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace.

Konkrétně se jednalo o písemnosti velitelství stanic Sboru národní bezpečnosti (dále SNB) a okresních velitelství SNB Severočeského kraje ze 2. poloviny 40. a počátku 50. let, předané Státním oblastním archivem v Litoměřicích. Od Ministerstva obrany bylo převzato 15 personálních spisů. V závěru roku 2009 proběhla jednání s ředitelem Vojenského historického archivu (VHA), na základě kterých bylo dohodnuto, že VHA předá Archivu v průběhu roku 2010 písemnosti 2. odboru MNO a písemnosti některých společenských organizací, působících v ČSLA.

V roce 2009 převzal Archiv celkem **109,86 bm** archiválií (viz tabulka):

Oddělení	Množství převzatých archiválií (bm)
Oddělení archivních fondů Federálního ministerstva vnitra	0,22 bm
Oddělení archivních fondů Státní bezpečnosti	0,52 bm
Oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČSR	94,15 bm
Oddělení archivních fondů vojsk MV	14,97 bm
CELKEM	109,86 bm

V období od ledna do prosince 2009 bylo do Správního archivu Ministerstva vnitra ČR úplně nebo částečně delimitováno 139 přírůstků v celkovém objemu **52,89** bm.

Zejména v souvislosti s prováděním generální inventury probíhaly během celého roku také vnitřní delimitace mezi jednotlivými archivními odděleními.

Po těchto změnách spravoval Archiv bezpečnostních složek ke dni 31. prosince 2009 cca 17 907,7 bm archiválií. S prováděním generální inventury jsou údaje o jednotlivých fondech a sbírkách postupně ověřovány a zpřesňovány. Koncem roku 2010 kdy by měla být dokončena generální inventura, by měl být znám definitivní počet archivních souborů, tak i jejich celkové množství.

IV.) Zpracování a využívání archiválií

• IV.1) Zpracování archiválií

Archiv je si vědom toho, že zpracovávání archiválií musí být základem její odborné práce. Právě tato činnost je badatelskou veřejností bedlivě sledována. Obrovské množství jiných úkolů, které bylo nutno v roce 2009 plnit (včetně generální inventury), neumožňovalo se této aktivitě věnovat v potřebné míře. Dalším úskalím, s nimiž se pracovníci Archivu potýkají, je skutečnost, že řada archiválií se nedostala do Archivu v rámci řádného skartačního řízení, ale často ve formě rozsypu, bez předávacích protokolů, např. v pytlích. Pořádání takových materiálů pak samozřejmě postupuje mnohem pomaleji, než je obvyklé.

Garantem jednotného postupu při zpracovávání archivních souborů a tvorbě archivních pomůcek je metodická komise, jmenovaná ředitelem Archivu v roce 2009, jejíž jednání byla v uplynulém roce zaměřena mimo jiné právě na vytvoření příslušné směrnice. Pro popis archiválií se bude užívat výhradně program Janus, dosavadní inventáře, vyhotovené pomocí jiných softwarů, budou do tohoto programu překonvertovány.

a) Oddělení archivních fondů Státní bezpečnosti

Příslušné oddělení nakartonovalo a předuspořádalo část přírůstku Krajské Správy národní bezpečnosti (KS SNB S StB), Správy Státní bezpečnosti Ostrava z roku 1991. Soubory archiválií byly do archivu předány bez jakéhokoliv soupisu. V roce 2009 se dokončilo základní třídění dle jednotlivých organizačních útvarů v rámci KS SNB S StB a Okresních oddělení (OO StB) v Severomoravském kraji dle věcných a časových kritérií. Předuspořádány jsou tyto útvary:

- Organizační a analytický odbor KS SNB S StB (26 kartonů)
- OO-StB Bruntál (7 kartonů)
- OO-StB Frýdek Místek (12 kartonů)
- OO-StB Karviná (21 kartonů)
- OO-StB Nový Jičín (20 kartonů)

Dále byl vytvářen soupis archiválií nevidovaného přírůstku Velitelství oddílu StB Jablonec nad Nisou, obsahujícího písemnosti z konce 40. a počátku 50. let. Celkově se jedná o 38 kartonů. Dosud byly sepsány podrobné registry k materiálům uloženým v 8 kartonech – celkem 509 položek. K těmto záznamům je zároveň průběžně vyhotovován jmenný rejstřík.

b) Oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČSR

Toto oddělení Archivu se v roce 2009 soustředilo na provádění generální inventury a žádné zpracovávání neprovádělo.

c) Oddělení archivních fondů vojsk MV

Příslušné oddělení zpracovávalo následující fondy:

- Fond 7. brigády Pohraniční stráže (PS) Sušice (1951 – 1992) - 104,58 bm.
Byly ukončeny úpravy jmenného rejstříku k prozatímnímu inventárním seznamu. Pomůcka byla předána firmě Netpro k převodu do Janusu.
- Fond 19. brigády PS Děčín (1952 – 1966) - 9,3 bm.
Jednotlivé skupiny materiálů byly dále členěny, bylo přistoupeno k vytváření inventárních jednotek.
- Fond Vojenského učiliště Pohraniční a Vnitřní stráže Bruntál (1951–1966/1968/) - 11,4 bm.

Uvedené fondy byly rozdělovány podle organizační struktury původce, pak byly dále členěny podle věcných a časových kritérií. U obou naposledy jmenovaných fondů bude uspořádání dokončeno v roce 2010, včetně vytvoření inventářů a rejstříků.

d) Oddělení archivních fondů Federálního ministerstva vnitra

Oddělení dokončovalo v roce 2009 delimitaci písemností do Správního archivu Ministerstva vnitra. V období prvního pololetí roku 2009 byl v souladu s plánem práce plněn pracovní úkol zpracování delimitovaného fondu „308 A“ z Ministerstva obrany ČR. Fond 308 A - Odbojové skupiny a partyzánské jednotky v protektorátu Čechy a Morava (množství: celkem 39 kartonů).

- Třídění materiálů k fondu EMAN (Emigranti a navrátilci):
Probíhá kontrola stavu úplnosti a základní roztřídění archivního materiálu.
- Sběrka Historická knihovna bývalého Studijního ústavu:
Byla provedena revize stavu úplnosti archivní sbírky a připraven návrh na její další zpracování. Úkol byl prováděn v návaznosti na generální inventuru archivních fondů.

Jedním z původně plánovaných úkolů byla příprava na inventarizaci VI. správy SNB a Technické správy FMV. Řešitel tohoto úkolu byl převeden do jiného oddělení a pro urgentnost jiných požadavků bylo zpracování zatím pozastaveno.

e) Oddělení operativních svazků rozvědky a VKR

Oddělení zahájilo v prvním pololetí roku 2009 přípravu na pořádání písemností vzniklých činností III. S SNB (Vojenské kontrarozvědky). Pracovníci se seznámili s převzatým materiálem a přichystali se na jeho základní chronologické rozčlenění.

Mimo plán práce byla zahájena analýza písemností vzniklých z činnosti ZS GŠ ČSLA, seznámení se s její organizační strukturou. Po jejím provedení bude následovat příprava na základní rozčlenění a pořádání.

Současně probíhalo plnění dlouhodobého úkolu, kterým je zpracování materiálu označeného jako Skart VKR (celkem 437 pytlů). Úkol je plněn průběžně a v termínu. Probíhá podrobné třídění a krabicování vytříděného materiálu; zpracováno je 282 pytlů.

f) Oddělení operativních svazků kontrarozvědky a vyšetřovacích spisů

Oddělení především plnilo úkoly spojené s generální inventurou. Souběžně s ní v oddělení pokračovalo vyhotovení soupisu k archivnímu fondu Svazková agenda IV. S SNB (Správy sledování). Byly zpracovány svazky zařazené pod písmeno J-K (40 archivních kartonů).

- **IV.2) Využívání archiválií**
 - **IV.2 a) Badatelny**

Nahlížení do archiválií, které jsou uloženy v Archivu bezpečnostních složek, se řídí zákonem č. 499/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Nový badatelský řád Archivu byl vydán Pokynem ředitele Archivu č. 14 ze dne 17. července 2009 na základě ustanovení § 36 písm. a) zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů v souladu s prováděcím předpisem – vyhláškou č. 192/2009 Sb. a zákona č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů.

Stejně jako v loňském roce zájem o archiválie z činnosti bezpečnostních složek zaznamenal strmý nárůst žádostí o zpřístupnění materiálů Archivu. To kladlo mimořádné nároky jak na pracovníky skupiny evidenční, tak na pracovníky jednotlivých archivních oddělení a obsluhu badatelen.

Potěšitelné je, že na základě materiálů Archivu vzniká celá řada vědeckých prací, ať už studentských (bakalářských a diplomových), nebo renomovaných historiků. Žádosti badatelů o souhlas s reprodukcí archiválií svědčí o tom, že se naše archiválie stávají vítaným doplňkem mnoha publikací. V souladu s Badatelským řádem Archivu byl udělen souhlas v celkem 27 žádostech.

Za rok 2009 Archiv evidoval celkem 1.699 badatelů, z toho 159 cizinců.

V tomto roce měli badatelé na jednotlivých badatelnách Archivu poprvé možnost využití unikátního projektu - nahlížení do archiválií v tzv. elektronickém archivu, kterému bude věnována samostatná podkapitola.

Následující tabulka ukazuje návštěvnost badatelen v roce 2009 a množství předkládaných archivních materiálů:

Měsíc	Badatelna Siwecova		Badatelna Struha		Badatelna Kanice	
	Počet		Počet		Počet	
	Badatel- ských návštěv	Předlože- ných materiálů	Badatel- ských návštěv	Předlože- ných materiálů	Badatel- ských návštěv	Předlo- žených materi- álů
Leden	182	1 036	159	1 395	38	541
Únor	181	742	186	2 325	46	484
Březen	229	1 215	180	1 665	63	439
Duben	212	1 243	170	2 250	44	718
Květen	183	1 346	155	2 444	53	641
Červen	177	1 103	178	3 093	45	505
Červenec	188	1 031	135	2 434	40	411
Srpen	216	1 399	172	4 199	27	351
Září	240	1 545	152	1 207	52	434
Říjen	198	1 158	155	1 446	56	387
Listopad	147	1 480	171	2 438	68	547
Prosinec	124	587	140	1 916	32	343
CELKEM	2 153	13 298	1 953	26 812	564	5 806

Celkový přehled:

Badatelna	Badatelé	Badatelské návštěvy	Předložené archivní jednotky
Siwecova	1 027	2 153	13 298
Struha	469	1 953	26 812
Kanice u Brna	203	564	5 806
CELKEM	1 699	4 670	45 916

○ **IV.2 b) Úřední a správní činnost**

Na základě ustanovení § 13 odstavce 1) zákona č. 181/2007 Sb. Archiv zabezpečuje přístup k dokumentům a archiváliím a poskytuje nezbytnou pomoc a informace státním orgánům příslušným k bezpečnostnímu řízení, popřípadě k šetření podle zákona o ochraně utajovaných informací, zpravodajským službám České republiky k plnění jejich úkolů a orgánům činným v trestním řízení pro účely trestního řízení. Dále vyhledává v uložených archiváliích dokumenty pro potřeby správních úřadů a ostatních organizačních složek státu, orgánů územních samosprávných celků, právnických a fyzických osob, pořizuje z nich opisy a kopie archiválií. Také v roce 2009 Archiv poskytoval součinnost zejména na základě zákonů č. 451/1991 Sb. (tzv. velký lustrační zákon), zákona č. 412/2005 Sb. (o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti), zákonů č. 40/1993 Sb. a 193/1999 Sb. (státní občanství), zákona č. 255/1946 Sb. (o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození) a zákona č. 357/2005 Sb. (o ocenění účastníků národního boje za vznik a osvobození Československa a některých pozůstalých po nich).

Vedle vyhledání v evidencích a v příslušných archivních fondech pracovníci Archivu odpovídají také na ryze odborné dotazy, týkající se náplně činnosti různých součástí Státní bezpečnosti.

Skupina evidenční zpracovává jak dotazy úřední, tak badatelské. V roce 2009 bylo zpracováno celkem **1 167 úředních žádostí**, které zahrnovaly vypracování odpovědi **k 24 124 osobám**. Dále bylo **zpracováno celkem 2 627 badatelských žádostí**, které se týkaly **6 341 osoby**.

POČET ÚŘEDNÍCH ŽÁDOSTÍ

Měsíc	Ministerstvo vnitřní - bezpečnostní odbor	Národní bezpečnostní úřad	Zpravodajské služby	Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu	Policie ČR	Ostatní	Celkem
Leden	17	33	8	3	4	7	72
Únor	20	29	11	10	3	6	79
Březen	25	30	8	5	6	8	82
Duben	29	32	14	3	4	9	91
Květen	28	26	9	5	2	37	107
Červen	28	30	16	3	4	42	123
Červenec	28	25	13	4	4	49	123
Srpen	21	28	15	1	8	39	112
Září	28	26	14	5	5	20	98
Říjen	20	29	20	5	4	40	118
Listopad	14	15	7	1	2	27	66
Prosinec	28	23	15	4	7	19	96
CELKEM	286	326	150	49	53	303	1 167

POČET BADATELSKÝCH ŽÁDOSTÍ V ELEKTRONICKÉ PODOBĚ

Měsíc	Počet žádostí	Počet osob
Leden	175	367
Únor	148	462
Březen	196	438
Duben	152	454
Květen	147	528
Červen	152	454
Červenec	660	1 287
Srpen	267	688
Září	196	455
Říjen	157	355
Listopad	152	333
Prosinec	225	520
CELKEM	2 627	6 341

o IV.2 c) Elektronický archiv

Archiv dne 10. července 2009 ve spolupráci s Ústavem zahájil pilotní část projektu elektronické badatelný. Na všech badatelkách Archivu (dvou v Praze, jedné v Kanicích u Brna) mají zájemci možnost nahlížet do dokumentů digitalizovaných z archivních fondů a sbírek. Veřejnosti se tak otevřela nová možnost, jak pracovat s archivy bývalých bezpečnostních složek komunistického Československa. Zatímco dosud bylo možné procházet digitalizované kopie pouze těch materiálů, které si badatel vyžádal, nyní může nahlížet do všech archiválií, jež jsou v digitálním archivu uloženy.

Počet úkonů, které je třeba provést od digitalizace archiválie po její zpřístupnění badateli v elektronickém archivu, je poměrně velký. V první řadě je třeba, aby byl digitalizovaný materiál opatřen metadaty, tj. elektronickými popisnými a identifikačními údaji, díky nimž systém vyhledá požadovaný archivní materiál. V roce 2009 byly vydány příslušné směrnice o struktuře elektronického archivu a o přípravě archiválií k digitalizaci. U materiálů, digitalizovaných před jejich platností, se vypracovávání patřičných protokolů a vkládání metadat provádí zpětně. Od dubna 2009 byla provedena **kontrola celkem 6166 protokolů** s metadaty k jednotlivým skupinám archivních fondů. Zároveň byla provedena kontrola více než dvou tisíc tzv. starých protokolů, z nichž valnou část bude možno použít jako podklad pro zápis metadat. Bylo vytvořeno téměř **1700 protokolů** k již digitalizovaným archiváliím, které byly předány ke kontrole jednotlivým oddělením.

Teprve po provedení metadatace a ověření, že se materiál nenachází v některém z režimů, omezujících jeho zpřístupnění, může být zpřístupněn badateli. V blízké době budou v elektronickém archivu zpřístupněny svazky kontrarozvědného rozpracování.

Elektronický archiv funguje v testovacím provozu, při němž jsou průběžně odstraňovány vyskytnuvší se závady a řešeny různé technické problémy.

STATISTIKA DIGITALIZAČNÍCH PROTOKOLŮ K 31. 12. 2009

Archivní soubory	Celkový počet zkontrolovaných protokolů, ověřené odděleními	Staré protokoly (před platností směrnice)	Nové protokoly	Protokoly vytvořené odděleními
Studijní ústav	7 672	2 016	5 656	7 672
Archivní fondy řídicích a organizačních útvarů MV a FMV	68	15	53	68
Archivní fondy centrálních výkonných a funkčních útvarů MV a FMV	67		67	67
Svazková agenda	389	6	383	89
Archivní fondy teritoriálních útvarů SNB a StB	5		5	5
Archivní fondy útvarů Pohraniční a Vnitřní stráže	2		2	2
Personální spisy příslušníků a zaměstnanců				59
CELKEM	8 203	2 037	6 166	7 962

o IV.2 d) Rešerše pro domácí a zahraniční žadatele

Vypracování tematických rešerší z archivních fondů Archivu bylo prováděno v souladu s ustanovením § 13 odst. 1 písm. i) zákona č. 181/2007 Sb., a Badatelským řádem Archivu. Jednalo se o tato zadání:

- rešerše k událostem v roce 1989 (pro Ústav pro studium totalitních režimů a Instytut pamięci narodowej ve Varšavě)
- rešerše archiválií k tématu výstavy „20 let od pádu totality (nejen) v Praze 3“, Žižkov 1945 - 1989 z provenience OO-StB a OO VB Praha 3 – Žižkov (pro PhDr. Vlka – autora scénáře výstavy)
- rešerše archiválií týkajících se internačního kláštera v Králíkách (pro chystanou expozici)
- rešerše archiválií pro výstavu „Tváře moci“ ve Slaném (pro Ústav pro studium totalitních režimů)
- rešerše k sebevraždě J. Palacha (pro Ústav pro studium totalitních režimů)
- rešerše k událostem srpna 1969 v Brně (pro Ústav pro studium totalitních režimů)
- rozsáhlá rešerše ke skartační teorii a praxi v rámci MV (pro nakladatelství „Burian a Tichák“)
- rešerše k fotografiím z demonstrací v letech 1948 - 1989 z blízkosti Pražského hradu (pro Opus Publishing Limited, Londýn)

○ IV.2 e) Výstavy

Archiv se v roce 2009, dle Plánu činnosti, aktivně podílel na přípravě různých výstav, a to jak v kooperaci s Ústavem pro studium totalitních režimů, tak samostatně.

„Praha objektivem tajné policie“

Archiv bezpečnostních složek spolupracoval na přípravě této výstavy a také stejnojmenné dvojjazyčné knihy, která představuje činnost Správy sledování StB. Výstava byla prezentována jak u nás, tak i v zahraničí:

- Tábor, 3. dubna 2009
- Brusel, 7. dubna 2009
- Washington, 20. srpna 2009
- Lucemburk, 2. října 2009
- Boston, Harvardská univerzita, 15. listopadu 2009

„Josef kardinál Beran, život a dílo“

Praha – KTF Universita Karlova, 13. 5. 2009

V rámci ekumenické konference, věnované osobnosti a dílu Josefa kardinála Berana při příležitosti 40. výročí jeho úmrtí a pořádané třemi teologickými fakultami Univerzity Karlovy, proběhla vernisáž výstavy, instalovaná na KTF Univerzity Karlovy, kterou připravili pracovníci Archivu. Tato výstava byla od 13. července 2009 instalována v katedrálním chrámu v Plzni.

„Persekuce římskokatolické církve v Československu 1948–1960“

Praha – Strahovský klášter, 15. 9. – 8. 11. 2009

Archiv se aktivně zúčastnil na přípravě výstavy, která byla instalována ve Strahovském klášteře. Kurátorkou výstavy, která byla otevřena pro veřejnost, byla pracovnice Archivu PaedDr. Vladimíra Vaníčková. Výstava prezentovala jak všeobecně známé, tak i méně známé události o persekuci římskokatolické církve v Československu na ukázkách archivních dokumentů a trojrozměrných předmětů. Stranou zájmu organizátorů nezůstal ani vliv represivních metod Státní bezpečnosti na církevní komunity včetně často diskutovaného získávání tajných spolupracovníků z řad kněží.

„My jsme to nevzdali“ aneb „Příběhy 20. století“

Praha – Václavské náměstí, 29. 10. – 23. 11. 2009

Patrně nejvýraznější akcí byla spolupráce na výstavách v rámci projektu, pořádaných sdružením Post Bellum v ulicích Prahy. Konkrétně se jednalo o dvě výstavy na Václavském náměstí, a to:

- **„Bezpečnostní složky a listopad 1989“** (autor Mgr. Petr Dvořáček)

- **„Demonstrace 1989“** (autoři Mgr. Světlana Ptáčnicková a Mgr. Jiří Urban z ÚSTR).

Výstava, věnovaná bezpečnostním složkám v roce 1989, představila jednotlivé součásti těchto složek a jejich nejvýznamnější představitele. Výstava mapovala po jednotlivých měsících roku 1989 občanské protesty, jimiž lidé dávali najevo svoji nespokojenost s komunistickým režimem a které vyústily až v události 17. listopadu. Nebylo možné na omezeném prostoru zachytit všechny demonstrace, které proběhly, ale autoři akcentovali zejména regionální a tématickou pestrost těchto protirežimních vystoupení.

„Brno v srpnu 1969“

Brno – náměstí Svobody, 20. 8. 2009

Archiv dále poskytl podklady autorům výstavy, jejíž zahájení proběhlo na náměstí Svobody v Brně. Výstava připomněla události roku 1968, poté se věnovala rozboru situace v prvním roce okupace, tedy od srpna 1968 do srpna 1969. Neklidný rok vyvrcholil velmi intenzivními přípravami na první výročí okupace, na které se připravovaly především bezpečnostní složky. Událostem 21. a 22. srpna v Brně byly věnovány čtyři panely, které dokumentovaly protesty, jež patřily spolu s Prahou k největším v republice. Závěr výstavy se zaměřil na historické zhodnocení a statistiky protestů. Cílem výstavy bylo na veřejně dostupném místě připomenout dění v Brně při prvním výročí okupace vojsky Varšavské smlouvy a oslovit tak i tu část veřejnosti, která na výstavu, nebo do archivů nechodí. Výstavu připravil Ústav pro studium totalitních režimů a kromě Archivu na ní spolupracovali Moravské zemské muzeum, Muzeum Policie ČR a Magistrát města Brna.

„Tváře moci“

Slaný, Masarykovo náměstí, 11. září 2009

Na Masarykově náměstí ve Slaném byla zahájena výstava, jíž pokračoval projekt Ústavu, představující veřejnosti medailony příslušníků Státní bezpečnosti (StB) z daného regionu. Nyní se jednalo o příslušníky, kteří působili ve Slaném nebo bylo toto město jejich rodištěm či bydlištěm. Na realizaci této výstavy se spolupodílel i Archiv.

„20 let od pádu totality (nejen) v Praze 3“

Praha – žižkovská radnice, 17. 11. 2009

Několik oddělení Archivu bezpečnostních složek dohledávalo materiály k výstavě, jejíž vernisáž se uskutečnila v budově žižkovské radnice.

„Nezapomeň na stěnu smrti“

Mikulov, 27. 11. 2009

Archiv vytvářel technickou dokumentaci pro postavení repliky drátěného zátarasu z 50. let pro výstavu v Mikulově (v souvislosti s konferencí - 20 let od pádu „železné opony“).

o IV.2 f) Spolupráce s médii, tiskové konference

Archiv v roce 2009 aktivně spolupracoval s médii. Média měla enormní zájem o archiválie z činnosti bezpečnostních složek. Mimo novinářů je také potřeba vyzdvihnout zájem televize. Následující přehled se tedy zaměřuje na nejzajímavější projekty:

➤ Česká televize:

- cyklus „*Tajné akce StB*“ České televize Ostrava. pořad, kterým dokumentoval akce v režii StB, které tvrdě zasahovaly do životů našich současníků. V Archivu byly mj. natáčeny záběry k dílům Akce „*Krajan - Bříza*“, „*Alex*“, „*Sára*“, „*Toman*“, „*Altrichtr*“ a „*Prevence*“.
- cyklus „*Neznámí hrdinové – pohnuté osudy*“ – publicistické dokumentární filmy o „československých“ hrdinech.
- cyklus „*Moc má jméno šibenice*“ (režisér Jiří Šindar).

➤ Nova:

- příprava pořadu „*Jan Palach*“

Archiv prezentoval jím spravované archiválie na tiskových konferencích:

o. 4. 5. 2009 - v předvečer výročí Pražského povstání Archiv informoval novináře o fondech, vztahujících se k době okupace.

- **10. 7. 2009** - konala se tisková konference u příležitosti zahájení pilotního projektu tzv. elektronického archivu.

q. 9. 11. 2009 - Ústav pro studium totalitních režimů a Archiv bezpečnostních složek připravily v den 20. výročí pádu Berlínské zdi prezentaci na webových stránkách, věnovaných událostem listopadu 1989 v Československu. Jednalo se zejména o *seznam příslušníků Hlavní správy rozvědky (I. správy SNB)*, kteří byli v činné službě k 17. listopadu 1989, *seznam příslušníků II. správy SNB (kontrarozvědky)*, *denní situační zprávy, zápisy z porad ministra vnitra FMV ČSSR, zápisy z porad kolegia ministra vnitra FMV ČSSR* nebo *personální spis „mrtvého studenta Martina Šmída“ – příslušníka StB Ludvíka Zifčáka*.

o IV.2 g) Exkurze, studijní cesty

V průběhu roku 2009 rozvíjeli pracovníci Archivu spolupráci jak se zahraničními institucemi podobného zaměření, tak s jinými českými archivy a archiváři. Jednou z takových příležitostí, při nichž archiváři mohou podrobně prodiskutovat nejrůznější otázky a vyměnit si teoretické i praktické zkušenosti, jsou exkurze, studijní cesty a pobyty.

V rámci vzdělávacích projektů Ústavu a dalších aktivit bylo Archivem uskutečněno 5 exkurzí pro vybrané skupiny zájemců. Součástí každé návštěvy delegace byla krátká exkurze, při které byla odprezentována činnost Archivu a předvedena ukázka archivních materiálů z provenience ABS.

EXKURZE:

- 12. března 2009 - Prezentace činnosti archivu studentům FF UK
- 16. června 2009 - Prezentace činnosti Archivu skupině středoškolských učitelů
- 24. června 2009 - Prezentace činnosti Archivu skupině středoškolských studentů
- 29. června 2009 - Prezentace činnosti Archivu skupině amerických studentů
- 27. srpna 2009 - Prezentace Archivu a referát k organizaci StB v 50. letech a k typům materiálů uloženým v Archivu na letní škole pro učitele dějepisu.
- 14. října 2009 - Prezentace Archivu a jeho činnost účastníkům několika-denního mezinárodního semináře Českobratrské církve evangelické k 20. výročí pádu totalitních režimů s názvem 1989 Exodus 2009.

STUDIJNÍ CESTY A POBYTY:

- Ve dnech 30. června – 1. července 2009 navštívila Ústav paměti národa (Instytut pamięci narodowej – dále jen IPN) ve Varšavě a jeho archiv delegace Archivu. Ve varšavském sídle institutu delegaci přijal a přivítal Jan Baster, generální ředitel IPN. Pracovníci Archivu byli seznámeni s právními základy činnosti IPN, s organizační strukturou archivu a pracovní náplní jeho jednotlivých součástí, se způsobem zpřístupňování dokumentů, s vydavatelskou činností archivu.
- Ve dnech 18. srpna – 8. září 2009 se delegace Archivu bezpečnostních složek a Ústavu pro studium totalitních režimů na základě pozvání United States Holocaust Memorial Museum (dále jen USHMM) zúčastnila studijního pobytu ve Washingtonu (USA). Před samotným zahájením oficiální části návštěvy se delegace společně s ředitelem Archivu bezpečnostních složek a ředitelem Ústavu pro studium totalitních režimů zúčastnila vernisáže výstavy „Praha objektivem tajné policie“ ve Woodrow Wilson Center. Zde se také ve dnech 20. – 21. srpna 2009 zúčastnila mezinárodního workshopu s názvem „Documenting the Role of the Communist Secret Police – Intelligence Activities and Cooperation between the KGB and Local Intelligence Agencies in Eastern Europe. 24. srpna 2009 byla zahájena oficiální část návštěvy.
- Ve dnech 13. - 14. září 2009 byla uskutečněna studijní cesta do německého Pulheimu u Kolína nad Rýnem. Účelem cesty byla návštěva odborného pracoviště provozu hromadného odkyselování s využitím technologie Neschen v podmínkách Státního archivu v Pulheimu u Kolína nad Rýnem. Přímá návštěva specializovaného restaurátorského pracoviště Státního archivu v Pulheimu a seznámení se s jeho provozem, zázemím a následná prohlídka odkyselovacího zařízení Neschen C-500 poskytla reálnou představu o způsobu a možnostech instalace zařízení. Pracovníci Archivu byli seznámeni s principem jeho obsluhy a s potřebou předchozích a následných technologických operací. Tyto nové zkušenosti mohly být prakticky využity v podmínkách restaurátorského pracoviště Archivu bezpečnostních složek.
- Ve dnech 1. – 3. října 2009 absolvovalo šest zaměstnanců Archivu studijní exkurzi po archivech jižních Čech a Novohradsku, organizovanou Českou archivní společností.

- Ve dnech 5. – 6. listopadu 2009 byla uskutečněna studijní cesta do maďarské partnerské organizace ÁBTL v Budapešti za účelem návštěvy odborného pracoviště hromadného odkyselování. Pracoviště využívá technologie Neschen C 900. Došlo k předání dosavadních praktických zkušeností a postřehů souvisejících s provozem zařízení a jeho účinností. Účastníci se dozvěděli konkrétní informace ohledně postupů při zajištění fixace psacích látek, razítek, a jiných barevných medií. Ověřili si rovněž teoretické informace a představy o způsobu provozování technologie. Měli možnost navštívit rovněž restaurátorské pracoviště archivu.

o IV.2 h) Přednášková činnost

V rámci odborné, osvětové činnosti byl Archiv v roce 2009 mnohem aktivnější než v předcházejícím roce. Pracovníci Archivu měli možnost výsledky svého bádání prezentovat na dvou odborných setkáních, které Archiv přímo pořádal nebo spolupřádal:

Mezinárodní workshop (26. – 27. května 2009)

„Zkušenosti postkomunistických zemí s archivy bývalých bezpečnostních složek“

Dvoudenního pracovního setkání, konajícího se pod záštitou místopředsedy Senátu Parlamentu ČR MVDr. Jiřího Lišky, se zúčastnili zástupci partnerských institucí ze Slovenska, Maďarska, Polska a Německa. Program workshopu byl rozdělen do čtyř panelů:

I. ARCHIVY JAKO PAMĚTI NÁRODA

(proces přebírání archiválií od bývalých bezpečnostních složek – základní problémy; úplnost archivních fondů; základní typy archivních fondů; fyzický stav archiválií, atd.)

II. AD USUM PUBLICUM – VE SLUŽBÁCH VEŘEJNOSTI

(zájem společnosti o archiválie bývalých bezpečnostních složek; úřední využívání – lustrace, bezpečnostní prověrky; badatelské využívání – možnosti, problematiky, výsledky)

III. VADEMECUM PO ARCHIVECH, ARCHIVNÍ POMŮCKY

(stav zpracovanosti archivních fondů; typy a druhy základních archivních pomůcek; původní pomůcky vytvořené před rokem 1989; problémy při tvorbě nových pomůcek; zkušenosti – možnosti řešení)

IV. OTEVŘENÁ MINULOST – DIGITALIZACE ARCHIVÁLIÍ

(nové formy zpřístupňování archiválií; webové možnosti; digitalizace archiválií a elektronické zpřístupňování)

Za Archiv bezpečnostních složek se jako moderátorů panelů a přednášejících zúčastnilo 5 pracovníků (PhDr. Ladislav Bukovszky, Mgr. Miroslav Urbánek, Mgr. Petr Dvořáček, Mgr. Světlana Ptáčnicková a Mgr. Petr Zeman).

Společný seminář Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek (11. – 12. listopad 2009)

„Bezpečnostní složky a pád komunistického režimu“

Seminář byl uspořádán v souvislosti s 20. výročím pádu komunistického režimu. Na semináři za Archiv vystoupilo celkem 10 pracovníků v následujících tématech:

- Mgr. Světlana Ptáčnicková: Celostátní porada náčelníků Státní bezpečnosti v Maxičkách
- PhDr. Jiří Mikulka: Poslední tři dny před 17. listopadem 1989 ve světle svodků veřejné bezpečnosti

- Mgr. Josef Vávra: Demonstrace v roce 1989 z pohledu Veřejné bezpečnosti
- Mgr. Ing. Pavel Vaněk, Ph.D.: Poslední mrtví železné opony
- Mgr. Anna Klápšťová: Ničení agenturně-operativních svazků na Hlavní správě kontrarozvědky SNB
- Mgr. Daniel Běloušek: Ničení agenturně-operativních svazků na Hlavní správě vojenské kontrarozvědky
- Radek Fencel: Příspěvek k organizační struktuře Zpravodajské správy GŠ ČSLA
- Mgr. Petr Dvořáček: Struktura správy sledování SNB v roce 1989 se zřetelem na tzv. opěrné body
- Mgr. Anna Meclová: Několik případů sledování „vnitřního nepřítele“ v roce 1989
- Mgr. Petr Zeman: Konec ochrany stranických představitelů v roce 1989.

Pracovníci Archivu se, kromě těchto dvou odborných seminářů, aktivně zúčastnili na různých konferencích a vzdělávacích akcích jak u nás, tak i v zahraničí:

- 2. dubna 2009 - Referáty na besedě „*Bojanovice 1976 – Festival druhé kultury*“ v rámci projektu „Historie českého undergroundu“ (Mgr. Pavel Ptáčník, Mgr. Pavel Navrátil, Praha)
- 15. – 16. dubna 2009 - Moderování panelu na mezinárodní konferenci „*Odboj a odpor proti komunistickému režimu v Československu a ve střední Evropě*“ (Mgr. Petr Dvořáček, Praha)
- 22. května 2009 - Beseda na totéž téma dále proběhla v Českých Budějovicích (Mgr. Pavel Ptáčník, Mgr. Pavel Navrátil,) a v Centru Bohuslava Martinů v Poličce (Mgr. Pavel Ptáčník, 11. listopadu 2009);
- 30. září – 2. října 2009 - Příspěvek „Československá strana lidová – funkce křesťanské strany v socialismu“ a moderování panelu na mezinárodní konferenci „*Prenasledovanie cirkví v komunistických štátoch strednej a východnej Európy*“ (Mgr. Pavel Kugler, Bratislava)
- 6. - 7. října 2009 - Příspěvek „*Ministerstvo vnitra, životní prostředí a pád komunistického režimu*“ na mezinárodní konferenci „20 let poté“ (Mgr. Petr Dvořáček, Nosticův palác, Praha);
- 8. října 2009 - Příspěvek „Justiční perzekuce Ivana Jirouse“ na semináři „*Muž č. 1 českého undergroundu - 65 let života Ivana Jirouse*“ (Mgr. Pavel Navrátil, – v rámci cyklu seminářů ÚSTR)
- 5. listopadu 2009 - Příspěvek „*Československá strana lidová a rok 1968*“ na konferenci „*Bílá místa*“ v dějinách Československé strany lidové (Mgr. Pavel Kugler, Olomouc)
- listopad 2009 - Přednáška „*Major Zeman a komunistická propaganda*“ (Mgr. Radek Kučera) a přednáška „*Teorie a praxe totalitního režimu*“ (Mgr. Josef Vávra) na diskuzním semináři TOTALITA (Sbor Církve bratrské v Brně)
- 18. listopad 2009 – Mezinárodní vědecká konference k listopadu 1989, *Prameny a nové pohledky na listopad 89* a představení publikací *Pád režimu* (PhDr. Ladislav Bukovszky, Šamorín - Slovensko)
- 25. listopad 2009 - Přednáška pro seminář o. p. s. Člověk v tísní k problematice *Pohraniční stráže a pokusů o přechod státní hranice* (Mgr. Ing. Pavel Vaněk, Ph.D)
- 26. listopad 2009 – Přednáška – *Konfrontace - nejenom s minulostí tajných služeb* (PhDr. Ladislav Bukovszky, Maďarské kulturní středisko Praha)
- 27. listopad 2009 - Příspěvek na konferenci „*Nezapomeň na stěnu smrti*“ (Mgr. Ing. Pavel Vaněk, Ph.D., Mikulov)

V.) Ediční, publikační činnost; výzkumné projekty, knihovna

V roce 2009 Archiv pokračoval ve své ediční a publikační činnosti. Vyšlo 6. číslo odborného periodika „Sborník Archivu bezpečnostních složek“, zveřejňujícího původní

vědecké práce z oblasti historických věd, zejména z nejnovější historie a z archivnictví, práce zaměřené na historický vývoj bezpečnostního aparátu, potažmo státní správy, perzekuci obyvatel a další souvislosti s fungováním totalitních režimů v tuzemsku i zahraničí.

V č. 6/2008 Sborníku bylo publikováno 12 příspěvků Archivu bezpečnostních složek a Ústavu pro studium totalitních režimů. Autoři se zabývali především dobou komunistického režimu, ale některé příspěvky byly věnovány i období protektorátu. Po základní informaci o Archivu bezpečnostních složek, jejímž autorem je ředitel Archivu PhDr. Ladislav Bukovszky, se zájemci mohli seznámit s činností Úřadu spolkového zmocněnce pro zpřístupňování materiálů Stasi tak, jak byla představena delegaci složené ze zástupců Archivu a Ústavu při jejich návštěvě v květnu 2008. Oddíl „Články a studie“ začínal přehledem organizačního vývoje SNB v 80. letech, zejména se zaměřením na veřejnobebezpečnostní složku, z pera PhDr. Ivy Kvapilové. Jedná se o završení rozsáhlého cyklu studií, v nichž se autorka touto problematikou podrobně zabývala. Další dva články se týkaly státních hranic – Mgr. Martin Pulec informoval o operacích československých zpravodajských služeb na státních hranicích po r. 1948, Mgr. Ing. Pavel Vaněk, Ph.D. podal nástin událostí, k nimž došlo v srpnových dnech r. 1968 u brigád Pohraniční stráže po invazi vojsk Varšavské smlouvy. Mgr. Petr Cajthaml se věnoval období 1968 – 1971. Příběh jednoho z defektorů komunistické rozvědky, Vlastimila Ludvíka, přinesl Mgr. Daniel Běloušek. Oddíl „Biografie“ se zaměřil na životní peripetie Leopolda Hoffmana (PhDr. Jan Kalous, Ph.D.) a Oldřicha Bartáka (Mgr. Martin Tichý). O spolupráci čs. a sovětské rozvědky (PhDr. Pavel Žáček, Ph.D.), s archivním fondem 308, obsahujícím prověřovací materiál k odbojovým a partyzánským skupinám působícím v protektorátu Čechy a Morava v letech 1939 – 1945 (Mgr. Ludmila Bayerová) a s rešerší k problematice zneužívání drog v materiálech ABS (Mgr. Tomáš Zapletal).

V závěru roku 2009 bylo dokončováno aktuální číslo Sborníku (č. 7/2009), které by mělo vyjít v nejbližších dnech. V druhé polovině roku Archiv udělal základní kroky, které souvisejí s přípravou Sborníku z mezinárodního workshopu *„Zkušenosti postkomunistických zemí s archivy bývalých bezpečnostních složek“*.

Archiv spolupracoval s ÚSTR na vydání nebo obsahové náplní těchto publikací:

- Sborník k mezinárodní konferenci „Aktivity NKVD/KGB a její spolupráce s tajnými službami střední a východní Evropy 1945 – 1989, II. ÚSTR, Praha 2009
- Bibliografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948 – 1989. Ministři a jejich náměstci, ÚSTR, Praha 2009.
- Paměť a dějiny, ročník III, č. 1 a 4, ÚSTR, Praha 2009

Archiv se rovněž v roce 2009 aktivně spolupodílel na vydání publikace „The „European Network of Official Authorities in Charge of the Secret-Police Fines“, BStU, Berlín 2009.

V roce 2009 bylo pokračováno ve výzkumných a dokumentačních projektech Ústavu pro studium totalitních režimů, do nichž se zapojil i Archiv:

- **Účast na výzkumném projektu „Historie českého undergroundu“**

Projekt si klade za cíl co nejpodrobněji zdokumentovat českou undergroundovou kulturu 70. a 80. let 20. století, především jako jev kulturně-historický, ale též sociologický, politický, případně psychologický, jenž měl své předchůdce, příčiny, inspirační zdroje a v modifikovaných podobách existoval též v jiných zemích. Práce zahrnuje sběr dat, jejich odborné zpracování a případné publikování, přičemž přirozeným prvním krokem je zjistit, co již bylo v tomto směru v předchozích letech vykonáno, na co je možno a nutno navazovat. Práce je záležitostí týmu odborníků z ÚSTR, ale též externistů s různou specializací, např. v literární a kulturní historii či v sociologii, s praxí v ediční přípravě samizdatových textů k vydání tiskem a v neposlední řadě odborných archivářů. Badatelé spolupracují s pamětníky, autory memoárů a podchycují další zdroje „orální historie“. Řešení úkolů probíhá v součinnosti s osobami a s institucemi, jejichž pracovní náplň se daného úkolu více či méně dotýká, tak např. s knihovnou Libri prohibiti, s Československým dokumentačním centrem, s Ústavem pro soudobé dějiny AV či s Ústavem pro českou literaturu AV. Podstatnou součástí práce je též ediční příprava těchto výstupů.

- **Účast na výzkumném projektu „III. odboj“**

Na Ústavu pro studium totalitních režimů začala už v roce 2008 pracovat „otevřená“ skupina pracovníků Ústavu, Archivu a dalších zájemců, zabývajících se problematikou protikomunistického odboje a odporu. Projekt III. odboj hodlá přinést všem zájemcům základní přehled o protikomunistickém odboji v první fázi existence komunistického režimu v letech 1948–1960. Chce podat základní informace k celé šíři domácího i zahraničního protikomunistického odboje, o jeho osobnostech, formách činnosti i o jeho strukturách. Vzhledem k dosavadní úrovni zpracování tématu je celá koncepce projektu postavena na základním archivním výzkumu, využití všech dostupných pramenů, literatury, databází a samozřejmě pamětníků (orální historie). Za hlavní cíl autoři považují vytvořit typologizaci různých forem odboje a odporu na území Čech, Moravy a Slezska. Jedná se o dlouhodobý projekt Ústavu a jeho zpracování bude mít několik rovin: od knižních publikací, výstupů v periodikách Ústavu pro studium totalitních režimů, edic dokumentů, vystoupení na konferencích, webové prezentace, zaznamenávání vzpomínek pamětníků, výstav a mediálních vystoupení až k publikaci encyklopedického charakteru.

Dlouhodobým úkolem Archivu, který pokračoval i během roku 2009, je zkoumání organizační struktury složek StB.

V roce 2009 pracovníci Archivu zpracovávali tato badatelská témata:

- Projekt „*Soudní procesy vedené proti Ivanu Jirousovi*“
Řešitel Mgr. Navrátil. Probíhá příprava odborné studie pro Sborník ABS. Souběžně probíhají konzultace ve věci změny edičního záměru ve spolupráci se skupinou projektu „Historie českého undergroundu“ (ÚSTR). Řešitel projektu se podílí na přípravě edice tzv. „Hnědé knihy českého undergroundu“.
- Projekt „*Křesťanské politické strany v poválečné střední Evropě*“
Řešitel Mgr. Kugler. Mgr. Kugler publikoval studii *Osamělý protest v prosincové noci. Cesty politického myšlení „pokrokových“ katolíků v Polsku v Paměti a Dějinách*, č. 4/2009.
- *Archivní rozbor fondu resp. sbírky tzv. MTH*
Řešitel Mgr. Lorenc.
- *Archivní rozbor fondu resp. sbírky ZO*

Řešitel Renata Nekolná.

- *Archivní rozbor fondu resp. sbírky ZA*
Řešitel Ing. Nováková.
- *Archivní rozbor fondu resp. sbírky T*
Řešitel Petr Schalek.
- *Akce 48 ve fondech vyšetřovacích spisů (se zaměřením na římskokatolickou církev)*
Řešitel ThDr. Gabrielová.
- *Analýza protokolů kontrarozvědky*
Řešitel PaedDr. Vaníčková.

Knihovna Archivu bezpečnostních složek

Archiv disponuje specializovanou knihovnou, umístěnou v Praze v budově Archivu Na Struze a na pracovišti v Kanicích u Brna.

V roce 2009 proběhla na pražském pracovišti revize stavu úplnosti archivní sbírky Historická knihovna bývalého Studijního ústavu. Do pražské knihovny bylo dále získáno nákupem nebo darem 861 nových knih. V knihovně v Kanicích přibylo akvizicí 124 nových publikací (knih a časopisů), v I. stupni bylo zaevidováno 743 nových položek.

Knihovna v Kanicích obsahovala ke dni 31. 12. 2009 celkem 1.956 knihovních titulů a 55 druhů periodik. V knihovně Na Struze tento počet činil 2.800 knih a 30 druhů periodik.

Řada publikací získává Archiv také darem z partnerských institucí nebo jako tzv. povinné výtisky.

VI.) Stav archiválií

- **VI.1) Ochrana archivních fondů a sbírek; konzervování a restaurování archiválií**

Archiv dle zákona č. 499/2004 Sb. je povinen udržovat své archiválie v dobrém stavu, chránit je před poškozením, znehodnocením, popř. zničením. V souvislosti s generální inventurou došlo k intenzivní výměně poškozených nebo nevhodných archivních obalů – obálek mikrofilmových kopií, svrchních desek (tzv. „košilek“) a kartonů. Dále byly prováděny drobné opravy a soulepy těch archiválií, jejichž míra poškození nevyžadovala odborný zásah. Celkově bylo vyměněno nebo nově vytvořeno 1.443 košilek a 80 kartonů.

Pracovníky oddělení archivních fondů Státní bezpečnosti bylo při fyzické kontrole zjištěno, že část jimi spravovaných archiválií je napadena plísní. Toto poškození se týkalo 165 kartonů (cca 19,8 bm archiválií). V Moravském zemském archivu, vlastním příslušné zařízení, bylo zatím ve třech etapách provedeno ošetření 151 kartonu. Do Moravského zemského archivu bylo dále předáno ke sterilizaci 351 balíků (34,5 bm) archiválií, převzatých z Oblastního archivu v Litoměřicích. Archiválie byly v havarijním stavu a silně zaplísňené, takže bylo nutné je překrabicovat.

V březnu a červnu 2009 postihla pracoviště v Kanicích havárie odpadního potrubí nad jedním z depozitářů. V důsledku toho bylo vystěhováno 342 mokrých balíků (z toho 37 silně promočených bylo převezeno do prostoru kotelny k usušení). Po uschnutí byly nepoškozené archiválie přebaleny a uloženy zpět do regálů, poškozené (cca 5 balíků) byly zaevidovány a budou předány konzervátorskému pracovišti Archivu, 15 balíků napadených plísní bylo převezeno do MZA Brno k odlisnění.

• VI.2) Vznik restaurátorského pracoviště

Na základě nového Organizačního řádu Archivu bezpečnostních složek ze dne 1. března 2009 bylo zřízeno nové oddělení péče o fyzický stav archiválií. Oddělení v rámci svěřené působnosti zajišťuje komplexní péči o uchování archiválií uložených v Archivu v souladu s ustanovením zákona č. 181/2007 Sb.

Vedoucí oddělení připravil v úzké součinnosti s odborem ekonomiky a provozu vznik konzervátorského a restaurátorského pracoviště Archivu v budově KVV Praha na Branickém náměstí. V rámci tohoto úkolu byla rovněž zpracována příprava využití odkyselovacího stroje Neschen C 500.

Byl připraven návrh základní metodiky na provádění průzkumu fyzického stavu archiválií, provedl základní průzkum poškozených archiválií, podklad pro nákup základního vybavení, základní průzkum archivních fondů Archivu a stavu depozitárních prostor jednotlivých oddělení s návrhem na řešení.

S budováním a konkrétní činnosti oddělení souviselo personální posílení přijetím dvou restaurátorek, ke konci roku.

Mimo jiné byly zahájeny pravidelné kontroly archiválií a dokumentů.

Nové restaurátorské pracoviště, jako jedinečné, bylo slavnostně otevřeno již 17. prosince 2009.

Struktura oddělení (restaurátorský ateliér, laboratoře)

Oddělení péče o fyzický stav archiválií ve své struktuře zahrnuje odborná pracoviště pro restaurátorské a konzervátorské ošetření a zpracování archiválií spravovaných Archivem:

- a) provoz technologie hromadného odkyselování archiválií - Neschen C 500,

- b) pracoviště přípravy archiválií (evidence, třídění, mechanické čištění, atd.),
- c) vlastní restaurátorská dílna a ateliér, tzv. „mokrý provoz“
- d) laboratoř pro individuální možnost desinfekce archiválií, neutralizaci vázaných dokumentů metodou Bookkeeper, hromadné dolévání papíroviny a jiné práce.

Nedílnou součástí ateliérových místností a laboratoří tvoří zařízení zvyšující ochranu zdraví restaurátorů (digestoře, lokální odsávací zařízení nad každým pracovním stolem). Rozvod stlačeného vzduchu zabezpečuje spolehlivou a bezhlučnou funkci zapojených přístrojů.

Pracovní stoly a nábytek včetně vybavení laboratoří vytváří podmínky pro přehledné uložení materiálů a pomůcek. Důraz je kladen na ochranu ošetřovaných dokumentů během práce. Mobilní vybavení restaurátorského ateliéru a dílen a speciální přístroje umožňují zkvalitnění náročných restaurátorských úkonů.

Významným faktorem, ovlivňujícím koncepci činnosti oddělení, je zavedení **technologie hromadného odkyselování nevázaných dokumentů – Neschen C 500**. Tato technologie je v současné době jedinou fungující technologií hromadného odkyselování v rámci celé České republiky. Principem metody hromadného odkyselování – neutralizace, technologií Neschen, je metoda založená na kapalném procesu, který v jednom kroku slučuje tři základní postupy ošetření. Fixaci inkoustů a razítek, vlastní neutralizaci a doklizení.

Pracovníci oddělení se v závěru roku 2009 připravovali na zahájení zkušebního provozu této technologie. Zkušenosti s jejím provozem, tak budou do budoucna podstatným zdrojem praktických informací pro další instituce, které by se rozhodly tuto technologii zavést na svých pracovištích. Mimo to se předpokládá poskytnutí části volné kapacity v rámci širší archivní sítě. Po uvedení do plného provozu, bude spolu s obslužnými operacemi, představovat jednu ze dvou hlavních linií činnosti oddělení.

Druhou linií práce oddělení, je standardní restaurátorská a konzervátorská činnost, zajišťující komplexní péči o fondy, řešení aktuálních potřeb příslušných oddělení, odborný konzultační a jiný servis v rámci potřeb archivu. Klíčovou činností je z tohoto hlediska systematické provádění průzkumů fyzického stavu fondu.

Pracovníci oddělení zpracovali také několik odborných stanovisek a posudků k umístění několika výstavních projektů, na kterých se Archiv bezpečnostních složek podílel.

▪ VI.3) Generální inventura - současný stav

Jednou z priorit činnosti Archivu v roce 2009 bylo provádění generální inventury veškerých archiválií (archivních souborů, fondů a sbírek) a dokumentů, včetně přírůstků, které má archiv ve své správě. Vyplývá to z odst. 3 § 14 zákona č. 181/2007 Sb. Generální inventura byla zahájena v souladu se Směrnicí ředitele Archivu o provedení generální inventury. K zajištění jejího koordinovaného provádění byla zřízena pracovní skupina ke koordinaci generální inventury archivních souborů a pracovní skupina pro evidenci NAD v systému PEvA. Jednotlivá archivní oddělení vypracovala harmonogram generální inventury, který se i přes řadu jiných náležitých úkolů daří plnit.

• Oddělení archivních fondů Státní bezpečnosti

- provádělo fyzickou kontrolu fondů a porovnávání faktického stavu s inventáři. Byly překontrolovány krajské a okresní útvary StB a útvary pasů a víz ve Východočeském kraji, Jihomoravském kraji a Severomoravském kraji, včetně příslušných okresních součástí StB v těchto krajích a fondy označené signaturou „E“ - fondy internačních táborů a táborů nucených prací - **Z: 46,15 bm a E 2 - Správa vězeňské stráže a útvarů nápravných zařízení – Z: 16,56 bm**). Dále proběhla kontrola přírůstků, tj. nezpracovaných materiálů k fondům S-StB.

Středočeský kraj **N: (79,69 bm)**; České Budějovice **N: (36,75 bm)**; Plzeň **N: (43,47 bm)**;

Ústí nad Labem **N: (54,7 bm)**; Hradec Králové **N: (26,34 bm)**; Brno **N: (97,34 bm)**

S vyplňováním evidenčních listů NAD v systému PEvA bylo započato v prosinci 2009. Bylo vyplněno celkem **41 EL NAD** – 35 EL NAD k fondům internačních táborů a táborů nucených prací a 6 EL NAD k fondům Správy vězeňské stráže a útvarů nápravných zařízení.

- **Oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČR**

- provedlo kompletní generální inventuru (GI) u fondu Krajské správy Sboru národní bezpečnosti Brno (KS SNB), Ústí nad Labem, Hradec Králové, Ostrava a u fondu Střední policejní školy MV v rozsahu **1.622,15 bm** (z toho u zpracovaných archiválií v rozsahu 718,97 bm, u nezpracovaných 903,18 bm) podle harmonogramu. Bylo vytvořeno **163** nových karet Národního archivního dědictví (EL NAD) (ze zaniklých 610 karet JAF) u fondů KS SNB Brno, Ostrava, Ústí n.L., Plzeň a České Budějovice, Hradec Králové, Hlavní správa Sboru požární ochrany, Střední odborná škola požární ochrany, Střední policejní škola Ministerstva vnitra a Ministerstvo vnitra. Pokusně proběhla aktualizace EL NAD do programu PEvA – **3 EL NAD**.

- **Oddělení archivních fondů vojsk ministerstva vnitra**

- zahájilo přípravu k provedení GI materiálů personálního depozitáře – koncem září byla převzata elektronická verze kartotéky personálních spisů. Byla vypracována pomůcka pro zápis údajů do evidenčních listů NAD a pomůcka pro vyplňování EL NAD. U fondů vojsk MV: byl prováděn sběr údajů a zápis do formulářových listů pro GI. Bylo započato těmi EL, které již v PEvě jsou. Do konce roku byla data sebrána u 65 % běžné metráže a u 75 % archivních souborů.

- **Oddělení archivních fondů Federálního ministerstva vnitra**

- provádělo v souvislosti s generální inventurou lokaci a identifikaci nezpracovaných přírůstků a jejich roztřídění dle původců. Dále bylo překontrolováno 15 fondů tzv. Studijního ústavu (Různé bezpečnostní složky na Slovensku po roce 1945, Židovské organizace, Akce R - majetkové nároky rakouských občanů vůči ČSR, Vytříděné spisy sekretariátu ministra vnitra, Redakce Berlín, Různé německé bezpečnostní složky, Gestapo Hradec Králové a Pardubice, Ministerstvo zahraničních věcí, 2. a 3. sekce, Sbírká dokumentů vzniklá studiem činnosti Viktora Emanuel Vosky a západních tajných služeb, Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, Sbírká písemností útvarů SS na území Protektorátu, Alexandrijský archiv, Sbírká dokumentů k prověřování skupin II. domácího odboje, Fotokopie knih služebního stáří příslušníků SS, Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě) o celkové metráži **177,06 bm**.

- **Oddělení operativních svazků rozvědky a VKR**

- byla provedena fyzická kontrola fondů a porovnávání faktického stavu u těchto archivních fondů: **Fond Pohraniční stráže a ochrany státních hranic** (50 kantonů), **Záznamové listy Vojenské kontrarozvědky** (435 kantonů), **Operativní svazky**

Správy Sboru nápravné výchovy – odbor vnitřní ochrany (194 kartonů). S vyplňováním evidenčních listů NAD v systému PEvA bylo započato v prosinci 2009.

- **Oddělení operativních svazků kontrarozvědky a vyšetřovacích spisů**
- byla provedena generální inventura u všech fondů, které má oddělení ve správě. Generální inventura proběhla podle metodických východisek schválených ve Směrnici ředitele Archivu o provedení generální inventury a podle harmonogramu prací. Byly vyplněny karty NAD, které byly zaslány k následnému zanesení do systému PEvA.
- **VI.4) Digitalizace (převod archiválií do elektronické podoby)**

Digitalizace archiválií představuje významný prvek jejich ochrany. Je prováděna společně s Ústavem pro studium totalitních režimů na základě dohody o vzájemné spolupráci. Digitalizované materiály jsou využívány jak v rámci úřední činnosti Archivu, tak k badatelským účelům.

V roce 2009 pokračovala systematická digitalizace fondu č. 425 – Židovské organizace.

Následující tabulka podává přehled archiválií, odeslaných na digitalizaci z fondů jednotlivých archivních oddělení.

POČET ARCHIVÁLIÍ ODESLANÝCH NA DIGITALIZACI V ROCE 2009 DLE ODDĚLENÍ

Oddělení	Celkový počet archivních jednotek (svazky + uspoř, archiv.)	Kartonů neuspořádaného arch. materiálu, kartoték aj.	Jednotlivin neuspořádaného arch. materiálu, kartoték aj.
Odd. operativních svazků kontrarozvědky a vyš. spisů	14 653	-	-
Odd. operativních svazků rozvědky a VKR	6 856	166	1 027
Odd. archivních fondů FMV	5 437	19	301
Oddělení archivních fondů StB	26	4	14
Oddělení archivních fondů MV ČSR	3		20
Oddělení archivních fondů vojsk MV	200	10	1
CELKEM	27 175	199	1 363

VII.) Zahraniční spolupráce Archivu bezpečnostních složek

Archiv bezpečnostních složek v roce 2009 intenzivně spolupracoval s partnerskými zahraničními institucemi a uzavřel v tomto směru také nové smlouvy a dohody. Předmětem

dohod je navázání kontaktů pro případnou další mezinárodní spolupráci a prostřednictvím těchto mezinárodních aktivit dostat se do širokého povědomí evropských kruhů a široké veřejnosti.

- 16. dubna 2009 podepsali ředitelé Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek dohodu o podpoře a spolupráci s rumunským Institutem pro vyšetřování zločinů komunismu (The Institute for the Investigation of Communist Crimes in Romania, Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului in Romania)
- 9. června 2009 – byla v Kyjevě podepsána dohoda o spolupráci s Ukrajinským institutem národní paměti. Instituce se mimo jiné zavázaly ke spolupráci v oblasti vědeckého výzkumu, vzdělávacích projektů a dokumentace politických represí z období nacistického a komunistického totalitního režimu.
- 7. září 2009 byla podepsána dohoda o spolupráci s Úřadem spolkové zmocněnkyně pro zpřístupňování materiálů Státní bezpečnosti (Stasi) bývalé NDR (BStU).
- 27. listopadu 2009 podepsali zástupci Ústavu a Archivu dohodu o spolupráci s Národní radou pro studium dokumentů Securitate (CNSAS, Rumunsko).
- 14. prosince 2009 byla v Kyjevě podepsána rámcová dohoda o vzájemné spolupráci v oblasti vědecké, vzdělávací a dokumentační činnosti s Bezpečnostní službou Ukrajiny (SBU).

Archiv měl také vzácnou příležitost přivítat na své půdě představitele německého Úřadu spolkové zmocněnkyně pro zpřístupňování materiálů Stasi (BStU) ve dnech 10. 2. - 12. 2. 2009 a polského Ústavu paměti národa (Instytut pamięci narodowej – dále jen IPN).

Delegace BStU pod vedením pí. Birgit Salamon (ředitelka Archivu BStU) navštívila Archiv a Ústav. Němečtí kolegové si nejdříve prohlédli písemnosti bývalé I. správy SNB a centrální badatelnu Archivu. Poté zavítali do depozitáře oddělení operativních svazků rozvědky a vojenské kontrarozvědky v Braníku. Zde jim byly prezentovány písemnosti vojenské kontrarozvědky, včetně třídění materiálů ze skartu, a písemnosti Zpravodajské správy generálního štábu ČSLA. V oddělení operativních svazků kontrarozvědky a vyšetřovacích spisů si prohlédli svazky, vzniklé činností komunistické kontrarozvědky, a vyšetřovací spisy. Velmi se zajímali o písemnosti Studijního ústavu a rozsáhlé kartotéky k archivním fondům, spravovaným oddělením archivních fondů FMV. Poslední den návštěvy byl věnován pracovišti Archivu v Kanicích. Hostům byli prezentovány personální spisy příslušníků sloužících v období Protektorátu. Na oddělení vojsk MV jim byly prezentovány předpisy Pohraniční stráže, rozkazy s mapami úseků, přiléhajících k hranici s Německem, fotografie hraničních zátarasů a pokusů o přechod hranic. Zaujaly je rovněž materiály – památníky četnických stanic, dokumenty z okupace Československa v roce 1968, demonstrace v Praze z roku 1969, atd.

Delegace IPN navštívila Archiv ve dnech 22. – 23. dubna 2009. Generální ředitel IPN Jan Baster, ředitel Odboru zpřístupňování a archivace dokumentů Ústavu paměti národa Zbigniew Nawrocki a jeho zástupce Jacek Kwilosz se zajímali mj. o české zkušenosti při digitalizaci a zpřístupňování archivních dokumentů. Při dvoudenní návštěvě si polští kolegové prohlédli všechna pražská pracoviště Archivu.

Vrcholem v oblasti zahraniční spolupráce byl bezesporu mezinárodní workshop „Zkušenosti postkomunistických zemí s archivy bývalých bezpečnostních složek“, který se uskutečnil ve dnech 26. – 27. května 2009. Během dvoudenní konference našim partnerům (BStU Německo, ABTL Maďarsko, ÚPN Slovensko, IPN Polsko, NCSAS Rumunsko) byly odprezentovány naše zkušenosti s digitalizací a zpřístupňováním archivních dokumentů.

Stejně jako loni zavítali do Archivu různí významní zahraniční návštěvníci:

- **30. dubna 2009** - Ústav a Archiv navštívil přední americký historik a předseda washingtonského Památníku obětem komunismu Lee Edwards;
- **8. září 2009** - Archiv bezpečnostních složek a Ústav pro studium totalitních režimů navštívila v úterý 8. září ředitelka kanceláře Heinrich-Böll-Stiftung v Praze, Eva van de Rakt;
- **1. října 2009** – Ústav a Archiv navštívili Jure Knezović, prezident Mezinárodní asociace bývalých politických vězňů a obětí komunismu INTER-ASSO a předseda občanského sdružení Umění bez bariér Jan Řeřicha;
- **12. října 2009** – Ústav a Archiv navštívily Její Excellence Argita Daudze, velvyslankyně Lotyšska v České republice, a Sandra Kalniete – poslankyně Evropského parlamentu, bývalá velvyslankyně, ministryně zahraničí Lotyšska a evropská komisařka;
- **14. října 2009** - budovu ÚSTR a ABS navštívili zájemci z řad účastníků několikadenního mezinárodního semináře Českobratrské církve evangelické k 20. výročí pádu totalitních režimů s názvem *1989...Exodus...2009*;
- **2. prosince 2009** - s prací Ústavu a Archivu se na vlastní žádost seznámily velvyslankyně Belgického království, J. E. Renilde Loeckx, a velvyslankyně Jihoafrické republiky, J. E. Celie-Sandra Botha.